

Інститут наукового прогнозування
кафедра економічної теорії
Львівської комерційної академії
Кримський інститут економіки та
господарського права (Севастопольська філія)
кафедра суспільно-політичних наук
Вінницького національного технічного університету
кафедра філософських та соціальних наук
Чернівецького торговельно-економічного інституту
Київського Національного торговельно-економічного
університету
Хмельницький торговельно-економічний інститут
Поволзький інститут управління ім. П. А. Століпіна
Асоціація „Аналітикум”
Українське товариство російської культури «Русь»
ЦМНС, видавництво «ТК Меганом»

НАУКОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ 2016

Матеріали XII
Міжнародної наукової
інтернет-конференції
16 – 18 березня 2016 року

Київ 2016

Організатори:

Інститут наукового прогнозування (м. Київ)
кафедра економічної теорії Львівської
комерційної академії
кафедра суспільно-політичних наук Вінницького
національного технічного університету
кафедра філософських та соціальних наук
Чернівецького торговельно-економічного
інституту Київського Національного торговельно-
економічного університету
Інститут реклами (м. Київ)
Кримський інститут економіки та господарського
права (Севастопольська філія)
Громадська організація "Асоціація "Аналіткум"
(м. Вінниця)
Міжнародне товариство прав людини (Українська
секція)
Українське товариство російської культури "Русь"
Центр міжнародного наукового співробітництва,
видавництво «ТК Меганом»
РОССИЙСКИЙ ИНДЕКС
НАУЧНОГО ЦИТИРОВАНИЯ * Збірник включено до
Science Index наукометричної бази даних
«Російський індекс наукового цитування» («РІНЦ
SCIENCE INDEX»).

Ліцензійний договір № 776-07/2013К
від 26.07.2013
Офіційний сайт
<http://www.int-konf.org>

Founder:

Institute of Scientific Forecasting (Kyiv)
Department of Economics, Lviv Academy
of Commerce
Department of social and political sciences,
Vinnytsia National Technical University
Department of Philosophy and Social
Sciences Chernivtsi Trade and Economics
Institute Kyiv National Trade and Economic
University
Universities' Institute of Advertising (Kyiv)
Crimean Institute of Economics and
Commercial Law (Sevastopol branch)
NGO "Association "Analitikum" (Vinnytsia)
International Society for Human Rights
(Ukrainian section)
Ukrainian Society of Russian Culture "Рус"
Center for International Scientific
Cooperation, publishing "TK Meganom"
Registered by «РІНЦ
SCIENCE INDEX»

Registration Certificate № 776-07/2013К
dated 26.07.2013
Official site
<http://www.int-konf.org>

Оргкомітет:

Башнянин Г. І., доктор економічних наук
Бабенко А. Г., доктор економічних наук
Корнієнко В. О., доктор політичних наук,
академік Української академії політичних наук
Ореховський В. О., доктор історичних
наук
Юрій М. Ф., доктор історичних наук, академік
Національної Академії Наук України
Чуримов К. І. член-кореспондент Національної
Академії Наук України, академік Нью-Йоркської
Академії наук
Жалко-Тигаренко В. П., доктор медичних наук
Чікарькова М. Ю., доктор філософських наук
Бадалов О. П., кандидат мистецтвознавства

Амурський Е. Е., кандидат педагогічних
наук, академік МАБЕТ
Антонович Є. А., кандидат педагогічних
наук
Биков О. М., кандидат юридичних наук
Прищенко С. В., доктор наук у галузі
дизайну
Бикова Т. В., кандидат філологічних наук
Денисюк С. Г., доктор політичних наук,
Докаш О. Ю., кандидат політичних наук
Коваль Л. М., кандидат економічних наук
Безаров О. Т., кандидат історичних наук

ЗМІСТ

РОЗДІЛ І. ПИТАННЯ БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ ТА
ТЕХНІЧНИХ НАУКБАГАТОФУНКЦІОНАЛЬНІ ХІМІЧНІ ДОБАВКИ ДЛЯ ЦЕМЕНТІВ
НА ОСНОВІ АЗОТВІСНИХ ОРГАНІЧНИХ СПОЛУКФлейшер Г. Ю., кандидат технічних наук, Токарчук В. В.,
кандидат технічних наук, Трус І. М., кандидат хімічних наук, 2
Василькевич О. І., доктор технічних наук, Свідерський В. А.ВПЛИВ АНІЗОТРОПІЇ ГІРСЬКИХ ПОРІД НА ПРОСТОРОВЕ
ОРІЄНТУВАННЯ СВЕРДЛОВИН

кандидат технічних наук, доцент, Кочкодан Я. М., Васько А. І. 12

РОЗДІЛ ІІ. ПИТАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ДАНИХ В МЕДИЦИНІ

Ісаєв Д. В. 29

МОБИЛЬНА СИСТЕМА ОБНАРУЖЕННЯ І ПРЕДУПРЕЖДЕННЯ
СЕРДЕЧНИХ ПРИСТУПОВ

Макеев А. А. 36

РОЗДІЛ ІІІ. ПИТАННЯ ІСТОРИЧНИХ НАУК

ВІТАЛІЙ ШУЛЬГІН ЗА СПОГАДАМИ ВАСИЛЯ АВСЄЄНКА
(ШКОЛА ІСТОРИКІВ УНІВЕРСИТЕТУ СВ. ВОЛОДИМИРА)

кандидат історичних наук, Тарасенко О. О. 44

ХУДОЖНЯ ЛІТЕРАТУРА ЯК ДЖЕРЕЛО ДОСЛІДЖЕННЯ МІСЦЯ
МУЗИКИ У ПОВСЯКДЕННОМУ ЖИТТІ КИЯН
ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.

Мусяченко О. С. 56

РОЗДІЛ ІV. ПИТАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ
МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

кандидат педагогічних наук, Бедевельська М. В. 71

ПРИНЦИП ЦІЛІСНОСТІ СТРУКТУРНИХ КОМПОНЕНТІВ
СОЦІАЛЬНОЇ ЗРІЛОСТІ СТУДЕНТІВ ВИЩІХ АГРАРНИХ
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

кандидат педагогічних наук, Данченко І. О. 80

СИНЕРГІЯ ПСИХІЧНИХ І МИСЛЕННСВИХ ПРОЦЕСІВ В ПОНЯТТІ
«КОМПЕТЕНТНІСТЬ»

Ржевська Н. В. 87

ЛЕКСИЧНА РОБОТА НАД ТЕКСТОМ ПРИ ВИВЧЕННІ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

кандидат педагогічних наук, Шеремета Л. П. 95

СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ІНДУСТРІЇ ДОЗВІЛЛЯ

Яремака Н. С. 102

3. Jager F., Moody G. B., Mark R.G. *Detection of transient ST segment episodes during ambulatory ECG monitoring* / F. Jager, G. B. Moody, R.G. Mark // *Comput. Biomed. Res.* — 1998. — № 5 — S. 305 – 322.
4. *Portable heart attack warning system by monitoring the ST segment via smartphone electrocardiogram processing [Internet resource]* / J. J. Oresko // 2010 — № 1 — S. 15 – 38. — Link: <http://d-scholarship.pitt.edu/8128/>
5. Hamilton P. *Open source ECG analysis* / P. Hamilton // *Computers in Cardiology.* — 2002. — № 1 — S. 101 – 104.

РОЗДІЛ ІІІ. ПИТАННЯ ІСТОРИЧНИХ НАУК

УДК 94(477-25):378 «18»

ВІТАЛІЙ ШУЛЬГІН ЗА СПОГАДАМИ ВАСИЛЯ АВСЄЄНКА (ШКОЛА ІСТОРИКІВ УНІВЕРСИТЕТУ СВ. ВОЛОДИМИРА)

кандидат історичних наук, Тарасенко О. О.

Київський університет імені Бориса Грінченка, Україна, Київ

До тих, хто створював традиції школи істориків Університету Св. Володимира і займають почесне місце серед викладачів і вчених України середини та другої половини ХІХ ст. належить професор Університету Св. Володимира Віталій Якович Шульгін. Його образ шанував у своїх спогадах Василь Григорович Авсеєнко. Аналіз wspomинів дозволив відтворити портрет професора кафедри всевітньої історії В. Я. Шульгіна та дослідити як автор споминів розуміє значення впливу Вчителя на студентів, що допомагає глибше зрозуміти постать історика загалом.

Ключові слова: В. Г. Авсеєнко, спогади, школа істориків Університету Св. Володимира, В. Я. Шульгін, 1859-1866 роки.

кандидат історических наук Тарасенко О. А. Віталій Шульгін в воспоминаниях Василя Авсеєнко / Киевский университет имени Бориса Гринченка, Украина, Киев

К тем, кто создавал традиции школы историков Университета Св. Владимира и занимают почетное место среди преподавателей и ученых Украины середины и второй половины ХІХ в. принадлежит профессор Университета Св. Владимира Віталій Яковлевич Шульгін. Его образ почтил в своих воспоминаниях Василий Григорьевич Авсеєнко. Анализ воспоминаний позволил воссоздать портрет профессора кафедры всемирной истории В. Я. Шульгина и исследовать как автор воспоминаний понимает значение влияния Учителя на студентов, что помогает глубже понять личность историка в целом.

Ключевые слова: В. Г. Авсеєнко, воспоминания, школа историков Университета Св. Владимира, В. Я. Шульгін, 1859-1866 годы.

PhD in history, Tarasenko Oiga Vitaliy Shul'gin in Vasyliy Avseenko memoirs / Borys Grinchenko Kyiv University, Ukraine, Kyiv

To those who created the traditions of School of Historians of St. Volodymyr University and take pride of place among the teachers and scientists of Ukraine of the middle and the second half of the ХІХ century belongs a professor of St. Volodymyr University Vitaliy Shul'gin. His image is honored in the memories by Vasyliy Avseenko.

The analysis of the memories allowed to re-create the portrait of professor of the World History Department Vitaliy Shul'gin, explored how the author of the memoirs revealed the influence of his Teacher on students, and helped to understand deeper the identity of the historian in a whole.

Keywords: Vasyliy Avseenko, memories, School of Historians St. Volodymyr University, Vitaliy Shul'gin, 1859-1866.

Вступ. До засновників історичної освіти і науки, які створювали традиції школи істориків Університету Св. Володимира і посідають почесне місце

серед викладачів і вчених України середини та другої половини XIX ст. належить професор кафедри всесвітньої історії Віталій Якович Шульгін (1822–1878) [1; 2].

Актуальність статі полягає у пошануванні представника школи істориків Університету Св. Володимира XIX ст. професора кафедри всесвітньої історії В. Я. Шульгіна [3, с.760-777].

Автобіографічні спомини Василя Григоровича Авсеєнка «Школьные годы. Отрывки из воспоминаний. 1852–1863» були надруковані у четвертому номері часопису «Исторический вестник» у 1881 році [4]. Він згадує і виразно вимальовує словесний портрет професора кафедри всесвітньої історії В. Я. Шульгіна [5; 6; 7; 8] та особливі риси, які визначали університетське життя під час його навчання у 1859–1863 роках.

Мета статті: дослідити яким постає у спогадах В. Г. Авсеєнка історик Університету Св. Володимира професор В. Я. Шульгін у 1859–1866 роках, простежити значення впливу історика на студентство, зрозуміти людину, яка уособлювала та творила свій час.

Автор спогадів Василь Григорович Авсеєнко (1842–1913) був письменником, критиком, публіцистом, журналістом, мемуаристом. Він закінчив Першу Київську гімназію, навчався на історико-філологічному факультеті Університету Св. Володимира у 1859–1863 роках, у 1864–1866 роках працював приват-доцентом кафедри всесвітньої історії, читав лекції з нової історії на історико-філологічному факультеті Університету Св. Володимира [3, с.11-12]. Друкуватися В. Г. Авсеєнко почав ще студентом в «Русском слове», «Русской речи», згодом «Русском вестнике», «Вестнике Европы», «Отечественных записках», «Ниве», «Всемирной иллюстрации», «Северном вестнике» та ін. [9; 10].

На запрошення головного редактора газети «Киевлянин» у 1864–1878 рр. В. Я. Шульгіна, В. Г. Авсеєнко у 1864–1865 рр. працював членом редакційної колегії газети. В. Г. Авсеєнко також служив мировим посередником Київського повіту та чиновником із особливих доручень при

Міністерстві народної освіти. У 1883–1896 роках В. Г. Авсеєнко був видавцем «С.–Петербуржских Ведомостей». Творче життя В. Г. Авсеєнка було довгим та продуктивним. Він співробітничав із відомими газетами та журналами, залишив значну літературну спадщину. На початку XX ст. його друкували, вважали гарним белетристом, який зразково описує побут і талановито відтворює російську дійсність кінця XIX ст. [11; 12].

«Людина суха та холодна», – так схарактеризував його Олександр Васильович Романович-Славатинський (1832–1910) [3, с. 580-583], доктор державного права, ординарний професор кафедри державного права Університету Св. Володимира, який навчався на юридичному факультеті у 1850–1855 роках, відзначаючи, що В. Г. Авсеєнко не користувався симпатією на факультеті [13, с. 186].

«В университет я поступил в сентябре 1859 года. В то время историко-филологический факультет в Киеве считался блистательным. Его украшали В. Я. Шульгин, П. В. Павлов, Н. Х. Бунге; число студентов на нем было очень значительно, благодаря главным образом тому, что в киевском университете вообще было много поляков, сыновей местных помещиков, а польское дворянство всегда отличалось склонностью к словесным наукам. Я не намерен останавливаться на своих личных впечатлениях, у всякого очень свежих и памятных за эту пору первой зрелости, первых серьезных дум, первых забот и наслаждений. Я хочу только набросать силуэты профессоров и отметить особенные черты, отличавшие университетскую жизнь [...] в 1859–1863 годах», – розпочинає свої спогади про Університет Св. Володимира В. Г. Авсеєнко. [4, с. 716].

«Начну с печального сознания, что печать провинциальности лежала на университете в той же мере как и на гимназии. Она выражалась и в отсутствии людей с широкими взглядами, и в слабой связи большинства профессоров с литературными и общественными интересами, занимавшими Петербург, и в

подавляющем преобладании «бытовых ординарностей», и во множестве мелочей – в запоздалом появлении какой-нибудь книги, в разнузданности сплетни, принимавшей тотчас самый уездный характер, в старомодном слоге и в невероятном акценте большинства профессоров», – продовжує спогадувати В. Г. Авсеєнко. [4, с. 716-717].

«Историко-филологический факультет был значительно лучше юридического и математического, но я думаю что и на этом факультете только двое могли назваться действительно талантливыми тружениками науки – В. Я. Шульгин и Н. Х. Бунге», – виділяє В. Г. Авсеєнко викладачів, які сформували його академічні зацікавлення [4, с. 717].

В. Г. Авсеєнко ділиться враженням, яке справляв на нього В. Я. Шульгін: «Виталий Яковлевич Шульгин считался светилом университета. И в самом деле, такие даровитые личности встречаются не часто; по крайней мере в Киеве он был головою выше не только университетского, но и всего образованного городского общества, и едва ли не один обладал широкими взглядами, стоявшими над чертой провинциального мирозерцания. Самая наружность его была очень оригинальная; с горбами спереди и сзади, с лицом столько же некрасивым по чертам, сколько привлекательным по-умному, язвительному выражению, он производил сразу очень сильное впечатление. Я думаю, что физическая уродливость имела влияние на образование его ума и характера, рано обратив его мысли в серьезную сторону и сообщив его натуре чрезвычайную нервную и сердечную впечатлительность, а его уму – склонность к сарказму, к желчи, подчас очень ядовитой и для него самого, и для тех, на кого обращалось его раздражение. Последнее обстоятельство было причиной, что и в университетском муравейнике, и в городском обществе, у Шульгина было не мало врагов; но можно сказать с уверенностью, что все более порядочное, более умное и честное, неизменно стояло на его стороне. Надо заметить притом, что при своей склонности к сарказму, при своем

большой части язвительном разговоре, Шульгин обладал очень горячим, любящим сердцем, способным к глубокой привязанности, и вообще был человек очень добрый, всегда готовый на помощь и услугу» [4, с. 717].

В. Г. Авсеєнко характеризує постать В. Я. Шульгіна як професора: «Как профессор, Шульгин обладал огромными дарованиями. [...] никто лучше его не мог справиться с громадной литературой предмета, никто лучше его не умел руководить молодыми людьми, приступающими к специальным занятиям по всеобщей истории. Критические способности его изумляли меня. В мою бытность студентом, он читал, между прочим, библиографию древней истории. Эти лекции могли назваться в полном смысле образцовыми. С необычайною краткостью и ясностью, с удивительной, чисто-художественной силой определений и характеристик, он знакомил слушателей со всей литературой предмета, давая одним руководящую нить для их занятий, другим восполняя недостаток их собственной начитанности» [4, с. 717].

Відзначає В. Г. Авсеєнко і дивовижне обдарування В. Я. Шульгіна як промовця: «Притом он в замечательной мере обладал даром слова. Его речь, серьезная, сильная, изящная, не лишенная художественных оттенков, лилась с замечательною легкостью, и ни в одной аудитории я никогда не видел такого напряженного всеобщего внимания. Но в особенности дар слова Шульгина обнаружился на его публичных чтениях по истории французской революции. Возможность раздвинуть рамки предмета и высокий интерес самого предмета, при отсутствии тех условий, которые неизбежно вносят в университетское преподавание некоторую академическую сухость – все это позволило талантливому профессору довести свои чтения, по содержанию и по форме, до такого блеска, что даже пестрая, на половину дамская, аудитория не могла не испытывать артистического наслаждения» [4, с. 718].

Згадує В. Г. Авсеєнко і про особисті стосунки із професором Шульгіним: «Мои личные отношения к покойному Виталию Яковлевичу были настолько

близки и продолжительны, что я имел случай видеть и оценить его и как профессора, и как редактора «Киевлянина», и как члена общества, и как человека в его домашней обстановке. Везде он обнаруживал тот же серьезный и вместе блестящий ум, тот же живой интерес ко всему честному, человеческому, то же открытое, горячо-бьющееся сердце, ту же не утомляющуюся потребность деятельности» [4, с. 718].

Оцінює В. Г. Авсєєнко і університетську діяльність В. Я. Шульгіна: «... его преподавание отличалось одною весьма важною особенностью: он считал своею обязанностью помогать занятиям студентов не одним только чтением лекций, но и непосредственным руководством тех из них, которые избирали всеобщую историю предметом своей специальности. У него у первого явилась мысль устроить нечто в роде семинария, на подобие существующих в немецких университетах и в парижской Ecole Normale; эту мысль разделял также Н. Х. Бунге, которому и привелось осуществить ее на деле; Шульгин же, к величайшей потере для университета, в 1861 году вышел в отставку. Тем не менее у себя дома, в ограниченных, конечно, размерах, он был настоящим руководителем исторического семинария, и его беседы, его советы, его всегдашняя готовность снабдить всякого желающего книгой из своей прекрасной библиотеки – без сомнения памяты всем моим товарищам. Виталий Яковлевич считал, как бы своим нравственным и служебным долгом создать себе преемника из среды собственных слушателей, и, действительно, покидая университет, имел возможность представить совету двух студентов, посвятивших себя специальным занятиям по всеобщей истории» [4, с. 718].

Пригадує В. Г. Авсєєнко і про те, що зумовило В. Я. Шульгіна рано залишити працю в університеті: «Причины, побудившие Виталия Яковлевича рано оставить университет, заключались отчасти в тяжелых семейных утратах, расстроивших его донельзя впечатлительную и привязчивую натуру, отчасти в неприятностях, сопровождавших его профессорскую деятельность.

Привлекая к себе всех более даровитых членов университетской корпорации, Шульгин не пользовался расположением других сотоварищей, и не умел относиться к этому обстоятельству с достаточным равнодушием. Ему хотелось отдохнуть» [4, с. 719].

У 1863 році в Університеті Св. Володимира розмірковували над можливістю повернути В. Я. Шульгіна в університет. «Спустя два года, громадный успех предпринятых им публичных чтений о французской революции заставил членов университетского совета догадаться, что если причиною выхода Шульгина и было расстроенное состояние здоровья, то причина эта во всяком случае уже устранена. Стали думать, каким образом вернуть университету того, кто был душою и светилом его. Затруднений, разумеется, встретилось много. Тогда уже действовал новый устав, требовавший от профессора степени доктора. Шульгин не имел этой степени, и, следовательно, мог быть определен только доцентом, с ничтожным жалованьем. На такие условия он не соглашался. Тогда ухватились за параграф устава, которым университету предоставлялось право возводить в степень доктора лиц, известных своими учеными трудами. Вопрос баллотировали, получилось большинство, представили министру народного просвещения об утверждении Шульгина в докторском звании и о назначении его ординарным профессором. Министр (г. Головин) прислал Виталию Яковлевичу докторский диплом, при очень любезном письме. Но к сожалению, во всю эту, наделавшую в свое время много шума, историю, вошли обстоятельства, побудившие Шульгина отказаться и от диплома, и от назначения», – пригадує В. Г. Авсєєнко [4, с. 719].

Як відомо, у цей час розпочалося польське національне визвольне Січневе повстання 1863–1864 років проти панування Російської імперії за здобуття незалежності та відновлення державності, яке хвилею прокотилося по Правобережній Україні. Від місцевої адміністрації російська влада

вимагала діяльної перебудови всього життя, виявилася нагальна потреба створити видання, яке б стало рупором імперської політики у Південно-Західному краї. Так виникла газета «Киевлянин», засновником якої та першим головним редактором і став професор Університету Св. Володимира В. Я. Шульгін, який був досить відомий у Києві через викладацьку і громадську діяльність. Публічні лекції В. Я. Шульгіна відвідували впливові сановники Києва, в т.ч. і генерал-губернатор Київської, Подільської та Волинської губерній М. М. Анненков, який запропонував В. Я. Шульгіну видавати газету, яка б фінансувалася імперським урядом.

Російськомовна газета «Киевлянин», спочатку помірно-ліберального, а потім консервативного монархічного спрямування видавалася з липня 1864 по грудень 1919 р., виходила тричі на тиждень з 1864 по 1879 рік, згодом – щодня, стала однією із найвпливовіших в Південно-Західному краї та однією із кращих провінційних газет в усій Російській імперії. Варто наголосити, що завдяки своєму публіцистичного таланту В. Я. Шульгін спромігся зробити газету «Киевлянин» настільки популярною, що він відмовився від урядових субсидій і газета стала приватною.

В. Я. Шульгін помер на посту головного редактора «Киевлянина», встигнувши випустити останній у 1878 р. її номер, але не встиг переглянути коректурний відбиток, як він це робив протягом багатьох років.

Висновок. Аналіз автобіографічних споминів В. Г. Авсеєнка «Школьные годы. Отрывки из воспоминаний. 1852–1863» дозволив віддати шану одному із засновників історичної освіти і науки в Університеті Св. Володимира професору В. Я. Шульгіну, який створював традиції школи істориків Університету Св. Володимира і займає почесне місце серед викладачів і вчених України середини та другої половини XIX ст. Спогади В. Г. Авсеєнка дозволили прослідкувати яким він змальовує історика у 1859-1866

роках, розкрити значення його впливу на студентство, глибше зрозуміти людину, яка уособлювала та невтомно творила свій час.

Література:

1. Тарасенко О. О. З історії становлення та розвитку історичної освіти в Київському імператорському університеті Св. Володимира (до 175 річчя від дня заснування) [Текст] / О. О. Тарасенко // *Історична думка*, 2010. – № 1(2). – 59 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://elibrary.kubg.edu.ua/6385/1/O_Tarasenko_IS.pdf
2. Чесноков В. И. «Дело В. Я. Шульгина» в Киевском университете как эпизод из истории университетской жизни в условиях действия Устава 1863 года [Текст] / В. И. Чесноков // *Российские университеты в XVIII–XIX веках: сборник научных статей*. – Воронеж, 1999. – Вып. 4.
3. Биографический словарь профессоров и преподавателей Университета Св. Владимира (1834–1884) [Текст] / Составлен и издан под ред. В. С. Иконникова. – Киев: Тип. Ун-та Св. Владимира, 1884. – 860 с.
4. Авсеєнко В. Г. Школьные годы.: Отрывок из воспоминаний. 1852-1862 [Текст] / В. Г. Авсеєнко // *Исторический вестник*, 1881. – Ч. 4. – С. 707-734.
5. Левінець Р.П. Шульгін Віталій Якович [Текст] / Р. П. Левінець // *Енциклопедія Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://eu.univ.kiev.ua/departments/novoyi-ta-povitn%60oyi-istoriyi-/shul%60gyn-vitaliy-yakovych/>
6. Левінець Р. П. В. Я. Шульгін – життя пов'язане з Києвом [Текст] / Р. П. Левінець // *Наукові записки з історії України*. – Переяслав-Хмельницький, 2002. – Вип. 13. – С. 217-222.
7. Левінець Р. П. Життєвий шлях та науково-громадська діяльність В. Я. Шульгіна (1821–1878 рр.) [Текст] / Р. П. Левінець: Автореф. дис...канд. іст. наук. – К., 2004. – 24 с.

8. Федорова Л. Д. Шульгін Віталій Яковлевич [Текст] / Л. Д. Федорова // Видатні діячі науки і культури Києва в історико-краєзнавчому русі України / Відп. редактор В. О. Горбик. – К., 2005, – Ч. 2. – С. 319–321.
9. Майорова О. Е. Авсеєнко Василій Григорьевич [Текст] / О. Е. Майорова // Русские писатели 1800–1917. Биографический словарь. – М., 1989, Т.1: А–Г.
10. Таран О. Г. Авсеєнко Василь Григорович [Текст] / О. Г. Таран / Енциклопедія Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://eu.univ.kiev.ua/departments/istorychnyy-fakul%60tet/avseenko-vasyl%60-grygorovych/>
11. Авсеєнко Василій Григорьевич. Собрание сочинений. В 12 тт. [Текст] / В. Г. Авсеєнко. – СПб., 1904–1905.
12. Тарасенко Ольга. Становлення та розвиток історичної освіти та науки у Київському університеті у 1834–1884 рр. [Текст] / Ольга Тарасенко. – К.: Логос, 1995. – 276 с.
13. Романович-Славатинський А. В. Моя жизнь и академическая деятельность. Воспоминания и заметки. 1832–1884 гг. [Текст] / А. В. Романович-Славатинський // Вестник Европы, 1903. – Ч.5. – С. 181–205.

References:

1. Tarasenko O. O. Z istorii stanovlennia ta rozvytku istorychnoi osvity v Kyivskomu imperatorskomu universyteti Sv. Volodymyra (do 175 richchia vid dnia zasnuvannia) [Tekst] / O. O. Tarasenko // Istorychna dumka, 2010. – № 1(2). – 59 s. – [Elektronnyi resurs]. – Rezhyim dostupu: http://elibrary.kubg.edu.ua/6385/1/O_Tarasenko_IS.pdf
2. Chesnokov V. I. «Delo V. Ya. Shulgina» v Kievskom universitete kak epizod iz istorii universitetskoy zhizni v usloviyakh deystviya Ustava 1863 goda [Tekst] / V. I. Chesnokov // Rossiyskie universitety v XVIII–XIX vekakh: sbornik nauchnykh statey. – Voronezh, 1999. – Vyp. 4.

3. Biograficheskiy slovar professorov i prepodavateley Universiteta Sv. Vladimira (1834–1884) [Tekst] / Sostavlen i izdan pod red. V. S. Ikonnikova. – Kiev: Tip. Unta Sv. Vladimira, 1884. – 860 c.
4. Avseenko V. G. Shkolnye gody.: Otryvok iz vospominaniy. 1852–1862 [Tekst] / V. G. Avseenko // Istoricheskiy vestnik, 1881. – Ch. 4. – S. 707–734.
5. Levinets R. P. Shulhyn Vitalii Yakovych [Tekst] / R. P. Levinets / Entsiklopediia Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. – [Elektronnyi resurs]. – Rezhyim dostupu: <http://eu.univ.kiev.ua/departments/novoyi-tanovitn%60oyi-istoriyi-/shul%60gyn-vitaliy-yakovych/>
6. Levinets R. P. V. Ya. Shulhin – zhyttia poviazane z Kyievom [Tekst] / R. P. Levinets // Naukovi zapysky z istorii Ukrainy. – Pereiaslav-Khmelnytskyi, 2002. – Vyp. 13. – S. 217–222.
7. Levinets R. P. Zhyttievyi shliakh ta naukovo-hromadska diialnist V. Ya. Shulhina (1821–1878 rr.) [Tekst] / R. P. Levinets: Avtoref. dys...kand. ist. nauk. – K., 2004. – 24 s.
8. Fedorova L. D. Shulhin Vitalii Yakovlevych [Tekst] / L. D. Fedorova // Vydanni diiachy nauky i kultury Kyieva v istoryko-kraieznavchomu rusi Ukrainy / Vidp. redaktor V. O. Horbyk. – K., 2005, – Ch. 2. – S. 319–321.
9. Mayorova O. Ye. Avseenko Vasiliy Grigorevich [Tekst] / O. Ye. Mayorova // Russkie pisateli 1800–1917. Biograficheskiy slovar. – M., 1989, Т.1: А–Г.
10. Taran O. H. Avsieienko Vasyl Hryhorovych [Tekst] / O. H. Taran / Entsiklopediia Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. – [Elektronnyi resurs]. – Rezhyim dostupu: <http://eu.univ.kiev.ua/departments/istorychnyy-fakul%60tet/avseenko-vasyl%60-grygorovych/>
11. Avseenko Vasiliy Grigorevich. Sbranie sochineniy. V 12 tt. [Tekst] / V. G. Avseenko. – SPb., 1904–1905.

12. Tarasenko Olha. Stanovlennia ta rozvytok istorychnoi osvity ta nauky u Kyivskomu universyteti u 1834–1884 rr. [Tekst] / Olha Tarasenko. – K.: Lohos, 1995. – 276 s.

13. Romanovich-Slavatynskiy A. V. Moya zhizn i akademicheskaya deyatel'nost. Vospominaniya i zametki. 1832-1884 gg. [Tekst] / A. V. Romanovich-Slavatynskiy // Vestnik Yevropy, 1903. – Ch.5. – S. 181-205.

УДК 78(477-25)"18/19"

ХУДОЖНЯ ЛІТЕРАТУРА ЯК ДЖЕРЕЛО ДОСЛІДЖЕННЯ МІСЦЯ МУЗИКИ У ПОВСЯКДЕННОМУ ЖИТТІ КИЯН ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.

Мусіяченко О. С.

Київський університет імені Бориса Грінченка, Україна, Київ

В статті розглянуто перспективи використання художньої літератури для дослідження місця музики у повсякденному житті різних прошарків киян другої половини ХІХ - початку ХХ ст. Проаналізовано аспекти музичного повсякдення різних прошарків населення Києва на прикладах із художньої літератури. Схарактеризовано особливості використання художньої літератури як історичного джерела та ступінь висвітлення даного питання в наукових публікаціях. Звернено увагу на можливості використання отриманих результатів на уроках нової історії України в школах.

Ключові слова: повсякденне життя, кияни, музика, художня література, історичні джерела, мистецько-інтелектуальне середовище, друга половина ХІХ – початок ХХ ст.

Мусіяченко О. С. Художественная литература как источник исследования места музыки в повседневной жизни киевлян второй половины

ХІХ – начала ХХ ст. / Киевский университет имени Бориса Гринченка, Украина, Киев

В статье рассмотрены перспективы использования художественной литературы для исследования места музыки в повседневной жизни различных слоев киевлян второй половины ХІХ - начала ХХ в. Проанализированы аспекты музыкальной повседневности различных слоев населения Киева на примерах из художественной литературы. Охарактеризованы особенности использования художественной литературы как исторического источника и степень освещения данного вопроса в научных публикациях. Обращено внимание на возможность использования полученных результатов на уроках новой истории Украины в школах.

Ключевые слова: повседневная жизнь, киевляне, музыка, художественная литература, исторические источники, художественно-интеллектуальная среда, вторая половина ХІХ - начало ХХ в.

Musiachenko O. S. Literature as a source for researching everyday life of Kyiv citizens of the late ХІХ - early ХХ centuries / Borys Grinchenko Kyiv University, Ukraine, Kyiv

In this article we have explored the perspectives of using literature as a source for researching the role of music in everyday life of Kyiv citizens of different social classes in the late ХІХ - early ХХ centuries. We have analyzed different aspects of presence of music in everyday life of Kyiv citizens evidenced from fine literature. We have defined the peculiarities of using fine literature as a primary source and the degree to which this topic has been covered in academic studies. The possibilities of employing the results of the study in classroom environment during lessons in modern history of Ukraine have also been considered.

Keywords: everyday life, Kyivians, music, literature, historical sources, artistic and intellectual environment, the late ХІХ - early ХХ centuries.

Вступ. Актуальність обраної теми зумовлена тим, що досліджуваний період другої половина ХІХ – початку ХХ ст. – це другий етап доби